

IGAZGATÓI JELENTÉS AZ 1925. ÉVRŐL.

Írta: báró Nopcsa Ferenc dr.

Az igazgatói állás elfoglalása alkalmából, 1925. évi június hó 12-én programmomat az intézeti tagok előtt a következőkben fejtettem ki:

Mindenek előtt azt hangsúlyoztam, hogy elsősorban az intézeti tagok jólétét fogom szem előtt tartani, mert teljes munkaerőt csak akkor kívánhat meg az igazgató, ha az anyagi gondok nem őrlik fel az intézeti tagok lelki erejét.

Tudományos programom: A teoretikus geológiai kutatások továbbfejlesztése, az agrogeológiai kutatások eredményeinek felhasználása a mindennapi életben és a bányageológiai kutatások praktikus kihasználása.

A folyó kutatásokról az igazgatói jelentés számol be. Egységes képet nyújtó munkák közlésére a M. Kir. Földtani Intézet Évkönyve hivatott, mely ezentúl idegen nyelven fog megjelenni:

Az igazgató azonban súlyt helyez arra is, hogy az Intézet tagjai külföldön is publikáljanak.

A gyakorlati bányageológiai kiadványok a szakemberekhez szólnak, miért is azoknak megfelelő tartalommal és magyar nyelven kell megjelenniök, hogy mindenek előtt a magyar közgazdasági tényezőknek váljanak hasznára, de idegen nyelvű abregéket is szándékozom hozzájuk fűzni, hogy a külföldi gazdasági körök is tanulságot meríthessenek belőlük.

Az agrogeológiai vonatkozású kiadványoknak magyar nyelven és olyan modorban kell megjelenniök, hogy azokat a kisgazda is megérthesse és belőlük hasznot meríthessen.

Az Intézet belső szervezetére vonatkozólag egy tudományos geológiai, egy fúrás- és vízügyi, egy bányageológiai és egy agrogeológiai osztály felállítását tervezem, külön-külön osztályvezetőkkel. Ezekhez mint külön osztály még a múzeum is kapcsolódniék.

Fenti programom megvalósítása már kezdetben nehézségekbe üt-

között, mert többszöri sürgetésem ellenére is csak 1926-ban, vagyis mintegy fél év múlva foglalhattam el az Intézetben lakásomat s addig külföldről voltam kénytelen az Intézet vezetését ellátni.

Az Intézet tudományos működésének irányítására és fejlesztésére a következő intézkedéseket tettem:

Takarékossági szempontból csökkentettem az eddig díjtalanul szétküldött kiadványok számát. Megnyertem a Honvédelmi Minisztérium hozzájárulását ahhoz, hogy térképszükségletünket a m. kir. Állami Térképészetnél féláron szerezhessük be.

Sajnálattal kell itt megállapítanom, hogy azirányú törekvéseim, hogy a „Rockefeller Institution“-tól műszerekre és a könyvtár kiegészítéséhez támogatást kapjak, nem jártak eredménnyel. Az alapítványnak ittjárt kiküldötte az Intézetet tudományos jellege miatt nem részesíthette anyagi támogatásban abból az összegből, amelyet gyakorlati célokra szánt. A tudományos célokra szánt összeget pedig az alapítvány a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak adta át, amely ebből az adományból elsősorban a saját intézményeit látta el, s így természetesen a Földtani Intézetnek már egy fillér sem jutott.

Több eredménnyel járt az a fáradozásom, hogy Budapest Székesfőváros 1:25.000-es léptékű geológiai térképéhez a szükséges támogatást a Fővárostól megszerezsem, miért is úgy az Intézet, mint a magyar geológia nagy hálaival tartozik a Székesfővárosnak.

A térkép kiadása tárgyában értekezletet tartottam. Ennek eredménye olyan színikulcs megállapítása volt, amelynek alapján a térkép nemcsak a Főváros területén dolgozó geológusoknak, de az építészeknek is útmutatásul szolgálhat.

A nemzetközi tudományos kapcsolatok erősebb felvétele céljából hasznosnak láttam, hogy a Földtani Intézetet a Szentpétervári Tudományos Akadémia fennállásának 200 éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepségeken személyesen képviseljem. E célból a m. kir. kormány hozzájárulásával 1925 őszén Szentpétervárra utaztam. Minthogy ottlétemet speciális szakkérdésekben eredményes kutatásokra használtam fel, még a külföldi tudósok figyelmét is sikerült magamra irányítanom azáltal, hogy egy már 100 év óta kézről-kézre járt leleten olyan érdekes dolgokra akadtam, amelyek az eddigi kutatók figyelmét elkerülték.

Treitz Péter m. kir. főbányatanácsos, agrofógeológus az Intézetet a római Nemzetközi Talajtani Konferencián képviselte (lásd a 196/1925. számú jelentést). Kadics Ottokár dr. főgeológus és Vigh Gyula dr. osztálygeológus pedig a Hauptver-

band Deutscher Höhlenforscher Ebenseeben megtartott szeptember havi vándorgyűlésén képviselték az Intézetet. (301/1925. sz. jelentés.)

Ugyanennek az évnek a végén megtettem a szükséges lépéseket, hogy a M. Kir. Földtani Intézet az 1926. évben, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium által Budapestre összehívott Természettudományi Kongresszuson is kellően legyen képviselve.

Megszereztem továbbá a kormány hozzájárulását ahhoz, hogy az 1926. év nyarán az Intézet a Nemzetközi Agrogeológiai Térkép Konferenciáját Magyarországon rendezhesse meg.

Egyéb intézkedéseim sorából megemlítem, hogy a könyvtár vezetését Halaváts Gyula ny. m. kir. főbányatanácsos, főgeológusra bíztam. Bevezettem továbbá azt a rendszert, hogy minden előterjesztés és jelentés írásban, „szolgálati jegy“ mellékelésével történjék, az összes tisztviselőkkel és az altisztekkel pedig közlendőimet körlevelek útján tudattam, hogy minden intézkedésem félreérthetetlen legyen.

Az Intézet geológusainak az 1925. évben teljesített geológiai felvételi munkáiról jelentéseik számolnak be.

Ezekhez megjegyzem, hogy dr. Pálffy Móríc m. kir. főbányatanácsos, főgeológus és Rozlozsnik Pál m. kir. főgeológus felvételeiket a m. kir. Pénzügyminisztérium megbízásából és költségén végezték.

Kühn István vegyész a Mezőgazdasági Kamara támogatásával az Intézet agrochemiai laboratóriumában dolgozott.

Gróf Hadik János Öexcellenciájának kezdeményezésére megindultak a kellő lépések, hogy 1926-ban Kadíć Ottokár dr. m. kir. főgeológus egy hozzá beosztott mérnök segítségével az Aggteleki barlangot felmérhesse.

Kiadványok.

Néhai Lörenthey Imre egyetemi tanár hátrahagyott nagy munkáját, a rákmonographiát, Maros Imre m. kir. főgeológus lefordította német nyelvre. A munkát azután elküldtem Karl Beurlen professzorhoz, mint specialistához Königsbergbe, hogy a már kissé elévült kéziratot kiadás előtt dolgozza át. A munka a Geologica Hungarica ser. palaeont.-ban jelent meg. (Fasc. 3.)

Múzeum.

Midőn az Intézet vezetését átvettem, a múzeum tudományos anyaga egyáltalán nem volt leltározva. E mulasztást pótlandó, kezdeményezé-

semre a Földművelésügyi Miniszter Úr Óexcellenciája elrendelte a múzeum teljes leltározását. Itt oly hatalmas munkáról van szó, amely sok évre terjed és az Intézet egész szakszemélyzetének munkaképességét rendkívül igénybe veszi.

Ez évben mindössze csak 2 ajándékkal gyarapodott a múzeum. Intézkedtem azonban, hogy az oly híres ipolytarnóci fosszilis lábnyomok elraktározott darabjai kellő preparálásban és elhelyezésben részesüljenek.

K ö n y v t á r.

A könyvtár gyarapodása az elmúlt évben, úgy mint elődeim alatt, a rendes mederben haladt. Hozzáfogtam azonban új csereviszonyok létesítéséhez és a párisi magyar követség közbenjárására sikerült a háború alatt és óta elmaradt francia folyóiratokat részben megszerezni és egyik-másik francia tudományos Intézettel a cserét felújítanom. Új csereviszony létesült a „Station Géologique Carpathique“ lengyel folyóirattal és értékes cserekiadványokat eszközöltem ki a British Museumtól.

S z e m é l y i ü g y e k.

Treitz Péter m. kir. főgeológus az Állandó Talajjavító Bizottság tagjává, Emszt Kálmán dr. m. kir. főgeológus, fővegyszer pedig a Bányászati és Kohászati Egyesület választmányi tagjává választott.

Marzsó Lajos dr. intézeti titkár, aki huzamosabb idő óta a Magyar Külügyi Társasághoz rendeltetett ki szolgálattételre, az igazgatással kapcsolatos titkári teendőik végzésére az Intézethez visszarendeltetett.

DIREKTIONSBERICHT ÜBER DAS JAHR 1925.

(Vollinhaltliche Übersetzung des ung. Originaltextes.)

Von Dr. Baron F. Nopcsa.

Als ich am 12. Juni 1925 mein Amt als Direktor übernahm, gab ich den Mitgliedern der Anstalt mein Programm im folgenden bekannt:

Vor allem betonte ich, dass ich in erster Linie die Wohlfahrt der Mitglieder vor Augen halten werde, weil ich als Direktor nur dann volle Arbeitskraft erfordern kann, wenn ihre geistigen Energien nicht durch materielle Sorgen aufgerieben werden.

Mein wissenschaftliches Programm umfasst die Weiterentwicklung der theoretischen geologischen Forschung, die Verwertung

der Ergebnisse der agrogeologischen Arbeiten im alltäglichen Leben und die praktische Ausnutzung der montangeologischen Untersuchungen.

Über die fließenden Arbeiten gibt der Bericht des Direktors Rechenschaft. Zur Publikation solcher Arbeiten, die ein einheitliches Bild liefern, ist die zukünftig in fremden Sprachen zur Ausgabe gelangende Zeitschrift: *A M. Kir. Földtani Intézet Évkönyve* berufen.

Der Direktor legt jedoch Gewicht darauf, dass die Mitglieder auch im Auslande publizieren.

Die praktischen montangeologischen Publikationen wenden sich an die Fachleute, weshalb sie mit entsprechendem Inhalt und ungarisch erscheinen müssen, damit sie vor allem den ungarischen wirtschaftlichen Faktoren zum Nutzen gereichen, doch beabsichtige ich denselben auch fremdsprachige Abregés beizufügen, um ihre Lehren auch dem Auslande zugänglich zu machen.

Die auf die Agrogeologie bezüglichen Publikationen müssen ungarisch und in solcher Fassung erscheinen, dass sie auch vom Landwirt verstanden und verwertet werden können.

Bezüglich der internen Organisation der Anstalt plane ich die Aufstellung einer wissenschaftlich geologischen, einer Tiefbohrungs- und hydrologischen, einer montangeologischen und einer agrogeologischen Sektion mit je einem Referenten. Diesen würde sich noch das Museum als besondere Sektion anschliessen.

Die Verwirklichung des obigen Programms stiess bereits anfänglich auf Schwierigkeiten, da ich meine Wohnung in der Anstalt trotz wiederholter Urgezen erst in 1926, also ungefähr nach einem halben Jahr beziehen konnte und bis dorthin die Leitung der Anstalt vom Auslande aus versehen musste.

Als Richtschnur für die wissenschaftliche Tätigkeit der Anstalt traf ich die folgenden Verfügungen:

Aus Rücksichten der Sparsamkeit verminderte ich die Anzahl der bisher unentgeltlich versandten Publikationen. Ich gewann die hilfreiche Unterstützung des Landwehrministeriums bezüglich der Beschaffung unseres Kartenbedarfes beim Kartographischen Institut zu halben Preisen.

Ich muss hier mit Bedauern feststellen, dass meine Bestrebungen, von der „Rockefeller Institution“ eine Unterstützung zur Beschaffung von Instrumenten und Ergänzung der Bibliothek zu erwirken, erfolglos blieben. Der bei uns vorsprechende Bevollmächtigte der Institution war in Anbetracht des wissenschaftlichen Charakters der Anstalt nicht in der Lage, derselben eine materielle Unterstützung aus der für

praktische Zwecke bestimmten Summe zu bewilligen, die für wissenschaftliche Zwecke disponible Summe hingegen wurde von der Institution dem Ministerium für Kultus und Öffentlichem Unterricht übermittlelt, das hieraus in erster Linie seine eigenen Institutionen bedachte, so dass für die Geologische Anstalt selbstverständlich kein Heller mehr übrig blieb.

Mehr Erfolg brachten meine Bemühungen, von der Haupt- und Residenzstadt Budapest die nötige Unterstützung zur Herstellung ihrer geologischen Karte im Massstabe 1:25.000 zu erwirken, wofür ihr sowohl die Anstalt, wie auch die ungarische Geologie grossen Dank schuldet.

Bezüglich der Ausgabe dieser Karte wurde eine Besprechung abgehalten, die zur Festlegung eines Farbenschlüssels führte, auf Grund dessen die Karte nicht nur den in der Gegend von Budapest arbeitenden Geologen, sondern auch den Bauingenieuren Fingerzeige liefern kann.

Im Interesse des Ausbaues unserer internationalen wissenschaftlichen Beziehungen hielt ich es für zweckmässig, die Geologische Anstalt bei den anlässlich des 200-jährigen Jubiläums der St.-Petersburger Akademie der Wissenschaften veranstalteten Festlichkeiten persönlich zu repräsentieren. Ich reiste also mit der Zustimmung der kgl. ung. Regierung im Herbst 1925 nach St.-Petersburg. Da ich meinen dortigen Aufenthalt zu erfolgreichen Forschungen in meinem speziellen Fach verwertete, gelang es mir, die Aufmerksamkeit ausländischer Gelehrter auf mich zu lenken, indem ich an einem seit 100 Jahren von einer Hand in die andere gewanderten Fund interessante Details entdeckte, die bisher der Aufmerksamkeit der Forscher entgangen waren.

Die Anstalt wurde durch den Oberbergrat und Agrochefgeologen Péter Treitz in der Internationalen Bodenkundlichen Konferenz zu Rom (Bericht No. 196/1925), durch den Chefgeologen Dr. Ottokár Kadić und den Sektionsgeologen Dr. Gyula Vigh in der im September zu Ebensee abgehaltenen Wanderversammlung des Hauptverbandes Deutscher Höhlenforscher vertreten. (Bericht No. 301/1925.)

Am Ende desselben Jahres traf ich die nötigen Verfügungen zur entsprechenden Vertretungen unserer Anstalt in dem vom Kultus- und Unterrichtsministerium für das Jahr 1926 nach Budapest zusammenberufenen Naturwissenschaftlichen Kongress.

Weiters erwirkte ich die Zustimmung der Regierung zur Veran-

staltung einer Konferenz bezüglich der internationalen agrogeologischen Karte durch die Anstalt im Sommer 1926 in Ungarn.

Mit der Leitung der Bibliothek betraute ich den emerit. Oberbergrat und Chefgeologen Gyula Halaváts.

Im persönlichen Verkehr führte ich das System ein, dass jedes Ansuchen und jede Meldung schriftlich, durch „Dienstzettel“ zu geschehen hat. Meine Mitteilungen an die sämtlichen Beamten und Unteroffiziere der Anstalt ergingen im Wege von Zirkularen, damit meine Verfügungen nicht missverstanden werden können.

Über die Aufnahmestätigkeit der Geologen im Jahre 1925 orientieren die einzelnen Aufnahmeberichte. Hierzu bemerke ich, dass der Oberbergrat und Chefgeolog Dr. Móricv. Pálffy und der Chefgeolog Pál Rozlozsnik ihre Aufnahmen im Auftrag und auf Kosten des Kgl. Ung. Finanzministeriums ausführten.

Der Chemiker István Kühn arbeitete mit einer Unterstützung seitens der Landwirtschaftlichen Kammer im agrochemischen Laboratorium der Anstalt.

Auf die Initiative Se. Excellenz des Grafen János Hadik wurden die nötigen Schritte unternommen, um dem Chefgeologen Dr. Ottokár Kadić mit Beihilfe eines ihm zugeteilten Ingenieurs die Vermessung der Aggteleker Höhle zu ermöglichen.

P u b l i k a t i o n e n .

Die hinterlassene grosse Arbeit veil. Prof. Imre Lőrenthey's: Die Monographie der ungarischen Dekapodenkrebse wurde durch den Chefgeologen Imre von Maros in die deutsche Sprache übersetzt. Hiernach übersandte ich das Manuskript dem Spezialisten Dr. Karl Beurlen nach Königsberg behufs Modernisierung der etwas veralteten Arbeit, die dann in der Geologica Hungarica Ser. Paleont. zur Ausgabe gelangte. (Fasc. 3).

M u s e u m .

Als ich die Leitung der Anstalt übernahm, lag über das wissenschaftliche Material des Museums überhaupt kein Inventar vor. Um das versäumte nachzuholen, wurde seitens Se. Excellenz des Ackerbau-ministers auf meine Initiative die Aufnahme von Inventaren über das ganze Museum verordnet. Dies bedeutet eine gewaltige Arbeit, welche die Leistungsfähigkeit des gesamten Fachpersonals der Anstalt viele Jahre hindurch schwer in Anspruch nehmen wird.

In diesem Jahr wurde das Museum durch insgesamt 2 Geschenke bereichert. Ich sorgte jedoch dafür, dass die im Souterrain aufgestapelten Stücke der berühmten fossilen Fussspuren von Ipolytarnóc präpariert und in entsprechender Weise ausgestellt werden.

Bibliothek.

Der Zuwachs der Bibliothek bewegte sich im verflossenen Jahr ebenso, wie unter meinen Vorgängern im gewohnten Rahmen. Ich schritt jedoch zur Anknüpfung neuer Tauschverhältnisse und es gelang mir auch, dank der Intervention der Pariser ungarischen Gesandtschaft, die während und nach dem Krieg ausgebliebenen französischen Zeitschriften teilweise zu verschaffen und mit einigen französischen wissenschaftlichen Instituten den Austausch der Publikationen neu aufzunehmen. Ein neuer Tauschverband wurde mit der polnischen „Station Géologique Carpathique“ angeknüpft und ich erwirkte wertvolle Tauschpublikationen vom British Museum.

Personalangelegenheiten.

Oberbergrat, Chefgeolog Péter Treitz wurde zum Mitglied der „Állandó Talajjavító Bizottság“ (Permanente Kommission zur Bodenverbesserung), Chefgeolog und Chefchemiker Dr. Kálmán Emszt zum Ausschussmitglied des „Bányászati és Kohászati Egyesület“ (Berg- und Hüttenmännischer Verein) erwählt.

Der Sekretär der Anstalt, Dr. Lajos v. Marzsó, der seit längeren Zeiten zur „Magyar Külügyi Társaság“ (Ungarische Gesellschaft für Äussere Angelegenheiten) eingeteilt war, wurde zur Vernehmung der mit meiner Direktion verbundenen Agenden des Sekretärs zur Anstalt zurück versetzt.